

Матеріал надійшов до редакції 15.12. 2025 р.

УДК 376-056.2/.4:159.937.5

Андрій Пех,

аспірант III року навчання,

e-mail: andrepekh@gmail.com

ORCID ID: 0009-0007-1333-0278

Andrii Pekh,

PhD student

Інститут спеціальної педагогіки і психології

імені Миколи Ярмаченка НАПН України

вул. М. Берлінського, 9, м. Київ, 04060, Україна

Mykola Yarmachenko Institute of Special Pedagogy and Psychology

of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine

9 M. Berlinsky St, Kyiv, 04060, Ukraine

**СИМВОЛІКА КОЛЬОРУ В АРТТЕРАПІЇ: ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ
СПРИЙНЯТТЯ ОСОБАМИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ**

**COLOUR SYMBOLISM IN ART THERAPY: PSYCHOLOGICAL ASPECTS OF
PERCEPTION IN PERSONS WITH SPECIAL EDUCATIONAL NEEDS**

Анотація. У статті здійснено теоретичний аналіз символіки кольору в арттерапії, проаналізовано її значення для психоемоційного розвитку осіб з особливими освітніми потребами (ООП). Мета дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні символіки кольору в арттерапії та визначенні її значення для психоемоційного розвитку осіб з особливими освітніми потребами. Використано такі методи дослідження: теоретичний аналіз наукових джерел з психології, арттерапії, нейропсихології та культурології; порівняльно-історичний метод для вивчення змін у культурних і гендерних кодах кольору; контент-аналіз праць, присвячених особливостям сприйняття кольору в дітей з аутистичним спектром, РДУГ

та інтелектуальними порушеннями; системно-структурний метод для узагальнення властивостей кольору як сенсорного та символічного компонента арттерапії; інтерпретаційно-аналітичний метод для формування принципів трактування колірної символіки в корекційно-розвивальній роботі.

Обґрунтовано психофізіологічні, культурно-історичні й особистісні аспекти сприйняття кольору, окреслено місце кольору в теоретичних моделях арттерапії дітей з особливими потребами. Розкрито подвійний статус кольору як сенсорного стимулу й символічної мови, що опосередковує переживання, пов'язані з тривогою, агресією, безпекою, довірою, надією. Окрему увагу приділено історичній мінливості гендерно-культурних кодів кольору, зокрема трансформації уявлень про рожевий, блакитний і фіолетовий кольори в європейській традиції та значенню цих змін для інтерпретації дитячої творчості в умовах спеціальної та інклюзивної освіти. Теоретично обґрунтовано психологічні особливості сприйняття кольору в дітей з розладами аутистичного спектра, РДУГ та інтелектуальними порушеннями, підкреслено ризики прямолінійного трактування колірних виборів без урахування індивідуального й соціального контексту. Наголошено, що колірні переваги можуть відображати не лише емоційний стан, а й сенсорні потреби, досвід взаємодії з довкіллям і культурні впливи, що є важливим у роботі з дітьми різних категорій ООП. Запропоновано систему принципів інтерпретації символіки кольору в арттерапії, серед яких індивідуалізованість, культурна чутливість, контекстуальність і поєднання діагностичного та корекційного підходів. Зазначено, що застосування цих принципів дає змогу підвищити ефективність арттерапевтичних методик та інтегрувати їх у сучасні програми спеціальної й інклюзивної освіти, забезпечуючи більше розуміння емоційних станів дітей та підтримку їхнього розвитку.

Ключові слова: психологія, арттерапія, особливі освітні потреби, емоційна регуляція, колірні асоціації, психолого-педагогічний супровід.

Abstract. The article provides a theoretical analysis of color symbolism in art therapy, analyzes its significance for the psych emotional development of individuals with special educational needs (SEN). The purpose of the study is to theoretically substantiate color symbolism in art therapy and determine its significance for the psych emotional development of individuals with special educational needs. The following research methods were used: theoretical analysis of scientific sources in psychology, art therapy, neuropsychology, and cultural studies; comparative-historical method for studying changes in cultural and gender color codes; content analysis of works devoted to the peculiarities of color perception in children with autism spectrum disorders, ADHD, and intellectual disabilities; system-structural method for generalizing the properties of color as a sensory

and symbolic component of art therapy; interpretative-analytical method for forming principles for interpreting color symbolism in correctional and developmental work.

The psychophysiological, cultural-historical and personal aspects of color perception are substantiated, the place of color in theoretical models of art therapy for children with special needs is outlined. The dual status of color as a sensory stimulus and symbolic language that mediates experiences associated with anxiety, aggression, security, trust, hope is revealed. Special attention is paid to the historical variability of gender-cultural color codes, particularly the transformation of ideas about pink, blue and purple in the European tradition and the significance of these changes for the interpretation of children's creativity in special and inclusive education. The psychological features of color perception in children with autism spectrum disorders, ADHD and intellectual disabilities are theoretically substantiated, the risks of a straightforward interpretation of color choices without considering the individual and social context are emphasized. It is emphasized that color preferences can reflect not only emotional state, but also sensory needs, experience of interaction with the environment and cultural influences, which is important in working with children of different categories of OOP. A system of principles for interpreting color symbolism in art therapy is proposed, including individualization, cultural sensitivity, contextuality and a combination of diagnostic and corrective approaches. It is noted that the application of these principles makes it possible to increase the effectiveness of art therapy techniques and integrate them into modern programs of special and inclusive education, providing a greater understanding of children's emotional states and supporting their development.

Key words: psychology, art therapy, special educational needs, emotional regulation, color associations, psychological and pedagogical support.

Актуальність дослідження. Розвиток інклюзивної та спеціальної освіти в Україні супроводжується посиленням уваги до психічного здоров'я й емоційного благополуччя дітей з ООП. У сучасних концепціях безбар'єрної освіти мистецькі практики розглядаються як важливий ресурс підтримки, оскільки забезпечують безпечне поле для вираження складних переживань, відновлення почуття контролю й суб'єктності дитини. Саме в цьому контексті арттерапія, терапія мистецтвом, посідає провідне місце серед методів психолого-педагогічного супроводу. У низці досліджень з арттерапії наголошується на здатності творчості

знижувати тривогу, опрацьовувати конфлікти, активізувати ресурси особистості (Вознесенська, Найдьонова & Скнар, 2020.).

Ключовим компонентом арттерапевтичного процесу є колір. У працях з арттерапії й вікової психології підкреслюється, що колір виступає своєрідною «мовою», яка поєднує сенсорний досвід, емоційні реакції й когнітивні інтерпретації, при цьому нерідко саме через колір дитина вперше символічно позначає те, що ще не може бути висловлене словами. Зокрема, І. Ільченко розглядає колір як один із базових параметрів арттерапевтичної діагностики, поряд із композицією, розміром зображення, просторовим розташуванням та інтенсивністю штриха, наголошуючи, що колірні вибори відображають не лише актуальний емоційний стан, а й стійкі риси особистості (Ільченко, 2013).

Варто відзначити, що для дітей з ООП робота з кольором набуває особливого значення (Л. Галіцина, Ю. Гундертайло, В. Рубан). Адже, одні діти мають труднощі вербальної комунікації, в інших – у багатьох випадках спостерігаються порушення сенсорної інтеграції, підвищена або знижена чутливість до зорових стимулів, що змінює «звичну» картину сприйняття. У таких умовах колір стає одночасно діагностичним індикатором чутливості, інструментом емоційної регуляції та засобом побудови безпечного середовища (Вознесенська, 2017).

Разом з тим символіка кольору не є стабільною. Історичні й культурні зміни, трансформація гендерних уявлень, вплив масової культури призводять до того, що той самий колір може мати різні, а часом і протилежні значення для представників різних поколінь і соціальних груп. У цьому контексті особливо показовими є зміни в сприйнятті рожевого, блакитного та фіолетового кольорів. У низці історичних досліджень кольору показано, що в ХІХ – на початку ХХ століття рожевий нерідко трактувався як «ослаблений червоний» – символ сили, мужності, активності, відповідно – «хлопчачий» колір, тоді як блакитний асоціювався з жіночими образами, скромністю та наближеністю до сакрального (Jo B. Paoletti, Marco D. Giudice, C. Jung). Після Другої світової війни під впливом комерціалізації дитячої моди і реклами ці коди змінилися: рожевий закріпився за «жіночим», блакитний – за «чоловічим». Аналогічно фіолетовий колір у різні

періоди позначав то королівську владу, то духовний пошук, то контркультурний протест (Jung, 1964).

Для сучасного арттерапевта це означає, що будь-яке пряме перенесення «універсальних» схем типу «рожевий – дівчатка», «синій – хлопчики», «чорний – депресія» є методологічно вразливим, особливо в роботі з дітьми з ООП, чия індивідуальна історія часто включає травматичний досвід, зміну навчальних закладів, медичні втручання, досвід вимушеної міграції.

Отже, актуальність дослідження символіки кольору в арттерапії визначається необхідністю глибшого теоретичного осмислення ролі кольору як засобу комунікації, регуляції та діагностики в роботі з дітьми з ООП, а також потребою вироблення принципів безпечної й етично вивіреної інтерпретації кольорових образів у спеціальній освіті.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. У вітчизняній арттерапевтичній традиції колір розглядається як центральний компонент образотворчої діяльності, що має високий діагностичний і корекційний потенціал. В навчальному посібнику «Арт-терапія» І. С. Ільченко систематизовано теоретичні підходи до арттерапії, структуру лекційного курсу й практичних занять; авторка підкреслює, що аналіз малюнка передбачає урахування цілого комплексу параметрів, серед яких колір і його поєднання є важливими індикаторами емоційного стану, рівня тривоги, особливостей самооцінки та міжособистісних стосунків (Ільченко, 2013)..

В своїх працях Н. Калька та З. Ковальчук у «Практикумі з арт-терапії» акцентують увагу на багатовимірності арттерапевтичних впливів, зазначаючи, що робота з кольором є спільним знаменником більшості напрямів арттерапії – ізотерапії, піскової терапії, мандалотерапії, колажування тощо. Авторки наголошують, що кольорові відтінки й поєднання функціонують як непряма мова емоцій, через яку клієнт може виразити те, що не піддається раціональному опису (Калька & Ковальчук, 2020).

У збірнику «Кольори емоцій: збірник арт-терапевтичних технік та методик» докладно описано психоемоційні стани, що асоціюються з базовими кольорами спектра, а також подано орієнтовні схеми оцінювання діагностичних

параметрів арттерапевтичних робіт. У передмові автори збірника, спираючись на розробки І. Ільченко, підкреслюють, що вибір кольору відображає внутрішні конфлікти, страхи, а також ресурси особистості; при цьому особливе значення мають контрастні поєднання, повторюваність певних кольорів та інтенсивність штриха.

Важливий внесок у теоретичне осмислення проблеми здійснено Л. Волковою, де вчений описує історію розвитку науки про колір, історичну ретроспективу кольорів та їх символіку, психологічний вплив кольору на людину, феномен переваги кольорів і зв'язку між сприйняттям кольору та психічними станами. Авторка підкреслює, що колір не може тлумачитися поза контекстом життєвого досвіду людини, її культурного середовища та актуального психічного стану (Волкова, 2021).

У інших працях з арттерапії наголошується також на міждисциплінарності підходу до кольору: він розглядається не лише як художня категорія, а й як психофізіологічний чинник, що впливає на серцево-судинну, ендокринну та нервову системи, модулює рівень активації організму, а отже – і готовність до навчальної діяльності.

Разом із тим у проаналізованих джерелах символіка кольору найчастіше подається у вигляді узагальнених таблиць і коротких переліків: «червоний – енергія, агресія», «зелений – спокій», «синій – довіра», «жовтий – радість», «чорний – страх, депресія» тощо. Таке подання є зручним для практичного користування, втім, створює ризик спрощених інтерпретацій, особливо у випадках, коли не враховуються особливі освітні потреби дитини, її сенсорний профіль, інтелектуальний рівень, досвід хвороб чи травматичних подій. Саме тому постає потреба у теоретичному переосмисленні символіки кольору з позицій спеціальної психології та інклюзивної освіти.

Мета статті полягає у теоретичному аналізі символіки кольору в арттерапії та обґрунтуванні психологічних засад її застосування в роботі з особами з ООП, з урахуванням психофізіологічних, культурно-історичних та індивідуально-особистісних чинників сприйняття кольору.

Методи дослідження. У дослідженні застосовано комплекс теоретичних методів: контент-аналіз навчальних посібників з арттерапії, програм навчальних дисциплін, збірників арттерапевтичних технік; структурно-семантичний аналіз описів символіки кольору в наукових і навчально-методичних джерелах; порівняльний аналіз підходів до трактування кольору в арттерапії, загальній та спеціальній психології, а також у колорознавстві; теоретичне моделювання принципів інтерпретації символіки кольору в контексті спеціальної освіти.

Результати дослідження. *Теоретичні підходи до розуміння кольору в арттерапії.*

У класичних працях з арттерапії колір розглядається як одна з базових характеристик художнього образу, що поєднує сенсорний та символічний рівні. І. С. Ільченко підкреслює, що використання кольору у творчій роботі клієнта дає змогу «обійти» раціональні захисні механізми й отримати доступ до глибинних переживань, пов'язаних із дитячим досвідом, травматичними ситуаціями, конфліктами в стосунках (Ільченко, 2013).

Н. Калька та З. Ковальчук наголошують, що в арттерапевтичному процесі колір виступає не лише як елемент композиції, а й як «емоційний клей», який поєднує окремі образи в цілісну історію, структурує внутрішній досвід клієнта, дозволяє йому побачити власний стан «зі сторони» (Калька & Ковальчук, 2020).

Вчені стверджують, що з позицій спеціальної психології колір у дитячому малюнку виконує такі функції:

- репрезентативну (відтворення значущих об'єктів, людей, подій);
- емоційно-регулятивну (розрядка напруги, вираження почуттів);
- комунікативну (передавання повідомлення дорослому або одноліткам);
- діагностичну (індикатор емоційного стану, тривоги, агресії, рівня самооцінки).

У праці «Кольори емоцій» підкреслюється, що інтерпретація колірних виборів має базуватися не на окремих «значеннях», а на цілісній структурі малюнка: поєднанні кольорів, їх кількості, насиченості, співвідношенні з простором аркуша.

Психофізіологічні та емоційні аспекти сприйняття кольору.

У праці «Арт-терапія та психологія кольору» Л. Волкова виділяє окремий модуль, присвячений психофізиці сприйняття кольору та психологічному впливу кольору на людину. Згідно з цими матеріалами, різні діапазони довжин хвиль по-різному впливають на фізіологічні показники: теплі, насичені тони (червоний, помаранчевий, жовтий) підвищують рівень активації, сприяють прискоренню серцевого ритму, мобілізують, тоді як холодні (синій, бірюзовий) мають заспокійливий ефект, знижують частоту пульсу, сприяють релаксації (Волкова, 2021).

У психології кольору підкреслюється зв'язок між перевагою певних кольорів і домінуючими емоційними станами. В історії кольоропсиходіагностики (зокрема у тесті М. Люшера) виходять із припущення, що внутрішня напруга, фрустрація потреб або конфліктні тенденції відображаються в специфічних патернах вибору й відкидання кольорів. Хоча використання цих тестів у «чистому вигляді» в дитячій арттерапії є дискусійним, сама ідея зв'язку між кольором і емоційним станом є важливим теоретичним підґрунтям для осмислення дитячої творчості.

У контексті спеціальної освіти психофізіологічний вимір кольору набуває особливого значення. Діти з РАС, сенсорними порушеннями або гіперактивністю можуть виявляти підвищену чутливість до яскравих, контрастних поєднань; в окремих випадках надмірна візуальна стимуляція провокує перевантаження, що виявляється в поведінкових спалахах або відмові від діяльності. З іншого боку, монотонна, бліда кольорова гама може посилювати апатію, знижувати мотивацію до залучення в заняття. Отже, теоретичне розуміння впливу кольору на нервову систему є передумовою для продуманого застосування кольору в освітньому й арттерапевтичному середовищі.

Культурно-історична мінливість символіки кольору.

Вчені-психологи зазначають, що колір одночасно належить до світу природи й культури: його фізичні характеристики є універсальними, але значення, які йому надає людина, змінюються в часі й просторі (Вознесенська, 2017; Вербальний & Чернікова, 2015).

Прикладом такої мінливості є історія гендерних кодів кольору в європейській культурі. Дослідники історії дитячої моди зазначають, що до середини ХХ століття рожевий колір міг розглядатися як «м'який» варіант червоного – кольору війська, влади, сили, а тому вважався прийнятним, а іноді й бажаним для хлопчиків. Натомість блакитний, пов'язаний із марійською іконографією, уособлював скромність, чистоту, духовну зосередженість та «жіночу» м'якість. Після 1950-х років, з розширенням масового виробництва дитячого одягу, рекламні кампанії поступово закріпили протилежну символіку: рожевий – «дівочий», блакитний – «хлопчачий».

Фіолетовий колір, що поєднує в собі енергію червоного та глибину синього, у різні історичні періоди позначав то королівську гідність і належність до вищих верств, то духовний пошук і відмову від матеріальних цінностей, то контркультурні настрої та протест проти традиційних гендерних ролей. З огляду на це, для сучасної дитини фіолетовий може одночасно бути «таємничим», «дорослим» і «нестандартним» кольором, що дає змогу дистанціюватися від очікувань оточення.

Ці історичні приклади демонструють, що символіка кольору є результатом суспільних домовленостей, які змінюються. У роботі з дітьми з ООП це означає, що одна й та сама колірна палітра може по-різному сприйматися дитиною, батьками й педагогами. Для підлітка з ООП домінування чорного в одязі й малюнках може бути не лише виразом депресивних тенденцій, а й способом долучення до певної субкультури або протесту проти надмірного контролю дорослих. Для молодшої дитини вибір фіолетового чи рожевого може взагалі не мати гендерного підтексту, а відображати сенсорну привабливість, насиченість або асоціацію з улюбленим персонажем.

Психологічні особливості сприйняття кольору особами з ООП.

Вивчення особливостей сприйняття кольору в осіб з ООП у межах спеціальної психології спирається на ідею про те, що будь-який сенсорний стимул «проходить» через фільтр нервової й психічної системи, специфічно організованої при тій чи тій нозології. На матеріалах арттерапевтичних програм і посібників можна виокремити кілька узагальнених закономірностей.

У дітей з РАС часто спостерігається підвищена чутливість до яскравого світла, контрастних кольорів, миготіння. Частина дітей демонструє стійку перевагу певної палітри (наприклад, синьо-зеленої) й активне відкидання інших (яскраво-червоних, жовтих). Згідно з практичними спостереженнями арттерапевтів, ці переваги можуть відображати глибші сенсорні та емоційні потреби: потребу в структурованості, передбачуваності, уникненні надмірної стимуляції.

У дітей з порушеннями інтелекту колір використовується переважно як засіб позначення знайомих об'єктів («трава – зелена», «сонце – жовте»), тоді як символічний рівень (колір як «настрій», «характер») формується повільніше. У цьому випадку важливо не форсувати інтерпретацію й не приписувати дитині глибоких метафоричних смислів там, де вона користується кольором як елементарною категорією.

Для дітей з порушеннями слуху колір виступає потужним каналом емоційної комунікації. Оскільки вербальне спілкування може бути обмеженим, і саме зоровий канал забезпечує основний обсяг інформації, колір набуває функції «емоційного жесту». У працях Кальки та Ковальчук підкреслюється, що в груповій роботі з такими дітьми саме колірні переходи й контрасти часто «розповідають» про зміну переживань у процесі заняття.

У дітей з емоційно-поведінковими порушеннями, зокрема з проявами агресії, імпульсивності, нестійкості настрою, нерідко спостерігаються полярні патерни використання кольору: від переважання «важких» темних тонів до надмірно яскравих, «кислотних» відтінків. У теоретичному плані це може бути пов'язано з потребою або «заглушити» внутрішню напругу (через насичену темну гаму), або, навпаки, «пробити» зовнішню байдужість оточення (через агресивно яскраві поєднання).

У всіх зазначених випадках арттерапевт має виходити з того, що символіка кольору є багаторівневою: те, що для дорослого виглядає як «ознака депресії» або «агресії», для дитини може бути засобом самозахисту, запитом на увагу або просто відображенням сенсорних вподобань.

Принципи інтерпретації символіки кольору в арттерапії з особами з ООП.

На основі аналізу теоретичних джерел та навчально-методичних матеріалів можна окреслити кілька принципів, дотримання яких є необхідним для науково обґрунтованої інтерпретації кольору в арттерапії:

Принцип індивідуальної символізації.

Кожна дитина формує власну «мову» кольору, в якій стандартні культурні коди (червоний – «небезпека», зелений – «спокій» тощо) поєднуються з особистим досвідом (наприклад, зелений як колір «лікарняної стіни» чи «улюбленого светра мами»). У спеціальній освіті це вимагає від фахівця переходу від «табличних» схем до індивідуальних гіпотез, які уточнюються через бесіду з дитиною й батьками.

Принцип контекстуальності.

Колірний вибір необхідно аналізувати в контексті всієї роботи: сюжету, розміру фігур, їх розташування на аркуші, характеру лінії, повторюваності мотивів. Саме на цьому наполягають І. Ільченко та автори збірника «Кольори емоцій», підкреслюючи, що ізольоване тлумачення одного кольору без урахування загальної структури малюнка є методологічно некоректним.

Принцип культурно-історичної чутливості.

Історичні зміни в символіці кольору, зокрема трансформація гендерних кодів рожевого, блакитного, фіолетового, свідчать, що уявлення дорослого про «нормальність» чи «відхилення» колірних виборів можуть бути продуктом його поколіннєвого досвіду й не збігатися з досвідом дитини. У роботі з батьками дітей з ООП доцільно обговорювати ці аспекти, зменшуючи ризик стигматизації («хлопчик не має малювати рожевим» тощо).

Принцип поєднання діагностичної та корекційної перспектив.

Колір у арттерапії не слід розглядати лише як «тестовий матеріал»; він є також засобом зміни стану. Знання про психофізіологічний вплив кольору дає змогу педагогу та психологу свідомо використовувати певні палітри для зниження напруги, формування відчуття безпеки або, навпаки, для мобілізації й активації дитини.

Принцип етичної обережності.

Будь-яка інтерпретація має подаватися в гіпотетичній формі й не повинна фіксувати дитину в негативних категоріях («агресивний», «депресивний») лише на підставі кольору її робіт. Арттерапія, як підкреслюють Калька і Ковальчук, має бути простором підтримки, а не додаткового оцінювання.

Роль символіки кольору в системі спеціальної та інклюзивної освіти.

Теоретичний аналіз дозволяє розглядати символіку кольору як важливий елемент ширшої концепції емоційно безпечного освітнього середовища. У працях з арттерапії та спеціальної педагогіки наголошується, що школа й дошкільний заклад мають бути не лише простором засвоєння знань, а й місцем, де дитина з ООП може відчути, що її емоції й переживання приймаються та визнаються.

У цьому контексті колір:

- структурує простір (виділення зон спокою, активності, творчості);
- сигналізує про правила й очікування (м'які кольори – для зон відпочинку, більш насичені – для зон активної діяльності);
- стає «мовою» групи, через яку діти позначають власне ставлення до подій, педагогів, однолітків.

Спираючись на теоретичні розвідки І. Ільченко, Н. Кальки, З. Ковальчук, Л. Волкової, можна стверджувати, що цілеспрямоване використання символіки кольору в арттерапевтичних програмах спеціальної та інклюзивної освіти здатне сприяти:

- розвитку емоційної грамотності (усвідомлення й диференціації власних почуттів через колірні асоціації);
- формуванню позитивного образу «Я» (через досвід продуктивної творчої діяльності, визнаної дорослими й однолітками);
- зменшенню рівня тривожності та агресивності (через можливість безпечної «розрядки» у кольоровій формі);
- покращенню взаєморозуміння між дитиною, батьками й педагогами (через спільне обговорення символіки кольору в роботах дитини).

Висновки та перспективи подальших досліджень. Теоретичний аналіз символіки кольору в арттерапії засвідчує, що колір є комплексним феноменом,

який інтегрує сенсорний, емоційний, когнітивний і культурний виміри досвіду особистості. У роботі з особами з ООП колір виконує взаємопов'язані функції: забезпечує альтернативний канал комунікації, дає змогу опосередковано виражати складні переживання, впливає на рівень психофізіологічної активації, є показником індивідуальних сенсорних і емоційних особливостей.

На основі узагальнення праць вчених обґрунтовано, що символіка кольору не може розглядатися як сукупність жорстко фіксованих значень, а є динамічною системою, яка формується на перетині біологічних механізмів сприйняття, культурно-історичних кодів, індивідуального життєвого досвіду та особливостей психічного розвитку дитини.

Визначено низку принципів, що мають стати методологічною основою інтерпретації кольору в арттерапії з особами з ООП: індивідуальна символізація, контекстуальність, культурно-історична чутливість, поєднання діагностичної та корекційної перспектив, етична обережність. Їх дотримання дозволяє уникати редуccionістських підходів («червоний – агресія», «чорний – депресія») та сприяє більш точному, емпатійному розумінню внутрішнього світу дитини.

Перспективи подальших досліджень вбачаються у розробленні емпірично верифікованих моделей зв'язку між колірними виборами та емоційними станами дітей з різними нозологіями, створенні стандартизованих, але гнучких інструментів оцінювання динаміки арттерапевтичного процесу на основі колірних параметрів, а також в інтеграції знань про символіку кольору у програми підготовки фахівців зі спеціальної освіти, практичних психологів та арттерапевтів. Важливим напрямом є також осмислення можливостей цифрових технологій (графічні планшети, інтерактивні панелі) у колірно орієнтованій арттерапії, з урахуванням ризиків сенсорного перевантаження та потреби в адаптованих інтерфейсах для осіб з ООП.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вознесенська, О.Л. (2017). *Медіа-арттерапія: визначення, сутнісні ознаки, особливості та механізми впливу*. Київ: Золоті ворота, Вип. 2 (22), 4–15.

2. Волкова, Л. (2021). *Арт-терапія та психологія кольору*. <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/34981>
3. Дорохан, І. (2023). Colour Therapy: Psychological and Physiological Aspects. *Almanac Culture and Contemporaneity*, 2, 1–10.
4. Ільченко, І. С. (2013). *Арт-терапія: навчальний посібник для студентів*. Умань: Видавничо-поліграфічний центр «Візаві».
5. Калька, Н., & Ковальчук, З. (2020). *Практикум з арт-терапії: навч.-метод. посібник*. Ч. 1. Львів: ЛьвДУВС.
6. Кольори емоцій: збірник арт-терапевтичних технік та методик. (2023). Суми.
7. Найдьонова, Л., Вознесенська, О., & Скнар, О. (2020). *Простір арттерапії: творчість як задзеркалля реальності*. Київ : ФОП Назаренко.
8. Чернікова, О. (2025). Вербальний і невербальний та комплексний мему: класифікація за способом подання та сприйняття інформації в Інтернетсередовищі (на матеріалі англомовних кіномемів). *Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія Філологія*. 18 (1), 151–156.
9. Jung, C. G. (1964). *Man and His Symbols*. London: Aldus Books.
10. Lüscher, M. (1990). *The Lüscher Color Test*. New York: Pocket Books.
11. Goethe, J. W. von. (1970). *Theory of Colours*. Cambridge, MA: MIT Press.
12. Prokhorenko, L. I., & Zasenka, V. V. (2024). Inclusive and Barrier-Free Education for Persons with Special Needs in the Context of War: An Experimental Study. *Osoblyva dytyna: navchannia i vykhovannia*, 116(4), 193–210.

REFERENCES

1. Voznesenska, O.L. (2017). Media-artterapiia: vyznachennia, sutnisni oznaky, osoblyvosti ta mekhanizmy vplyvu [Media art therapy: definition, essential features, features and mechanisms of influence]. *Kyiv: Zoloti vorota*, Vyp. 2 (22), 4–15. [in Ukrainian].
2. Volkova, L. (2021). Art-terapiia ta psykholohiia koloru [*Арт-терапія та психологія кольору*]. <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/34981> [in Ukrainian].
3. Dorokhan, I. (2023). Colour Therapy: Psychological and Physiological Aspects. *Almanac Culture and Contemporaneity*, 2, 1–10. [in Ukrainian].
4. Ilchenko, I. S. (2013). Art-terapiia: navchalnyi posibnyk dlia studentiv [Art therapy: a textbook for students.]. Uman: Vydavnycho-polihrafichnyi tsentr «Vizavi». [in Ukrainian].
5. Kalka, N., Kovalchuk, Z. (2020). *Praktykum z art-terapii: navch.-metod. Posibnyk* [Art therapy workshop: teaching and methodical manual]. Ch. 1. Lviv: LvDUVS. [in Ukrainian].
6. Kolory emotsii: zbirnyk art-terapevtychnykh tekhnik ta metodyk [Colors of Emotions: A Collection of Art Therapy Techniques and Methods]. (2023). Sumy. [in Ukrainian].

7. Naidonova, L., Voznesenska, O., Sknar, O. (2020). Prostir artterapii: tvorchist yak zadzerkallia realnosti [The space of art therapy: creativity as a mirror of reality]. Kyiv : FOP Nazarenko. [in Ukrainian].
8. Chernikova, O. (2025). Verbalnyi i neverbalnyi ta kompleksnyi memy: klasyfikatsiia za sposobom podannia ta spryiniattia informatsii v Internetseredovyshchi (na materialii anhlovnykh kinomemiv) [Verbal, non-verbal and complex memes: classification by the method of presenting and perceiving information in the Internet environment (based on English-language movie memes)]. Visnyk Kyivskoho natsionalnoho linhvistychnoho universytetu. Serii Filolohiia. 18 (1), 151–156. [in Ukrainian].
9. Jung, C. G. (1964). Man and His Symbols. London: Aldus Books. [in English].
10. Lüscher, M. (1990). The Lüscher Color Test. New York: Pocket Books. [in English].
11. Goethe, J. W. von. (1970). Theory of Colours. Cambridge, MA: MIT Press. [in English].
12. Prokhorenko, L. I., & Zasenka, V. V. (2024). Inclusive and Barrier-Free Education for Persons with Special Needs in the Context of War: An Experimental Study. *Osoblyva dytyna: navchannia i vykhovannia*, 116(4), 193–210. [in Ukrainian].

Матеріал надійшов до редакції 5.12. 2025 р.

УДК 159.946.4:159.922.7:616.855

Крістіна Тороп,

доктор педагогічних наук,

старший науковий співробітник відділу освіти дітей з порушеннями інтелектуального розвитку

Інституту спеціальної педагогіки і психології

імені Миколи Ярмаченка НАПН України

E-mail: torop.kristina@gmail.com

ORCID iD 0000-0002-2330-1960

Тетяна Дрюк,

вчитель-дефектолог вищої категорії, вчитель-методист

директор КЗО «Дніпропетровський обласний методичний ресурсний центр» ДОР»

E-mail: dtp77@ukr.net

Анастасія Дрюк,